

СЛОВО ПИСЬМЕННИКА

Петро Кононенко

МЕЛОДІЯ ДУШІ ПАВЛА ТИЧИНИ

Павло Тичина... Для нього доленосним кредо стало Шевченкове: «Возвеличу! – малих отих рабів німих, я на сторожі коло них поставлю Слово»... Те слово, що «од Бога»...

Для мене це як міф, земно-космічний феномен всеукраїнської душі: рідної, бо органічно живої, народженої в сусідніх з моїми Марківцями Пісках на Чернігівщині, – і, коли хочете, всеземної, всекосмічної Душі... Як Шевченко, Гомер, Данте, Шекспір, Гете, Франко, Леся Українка, Коцюбинський і Довженко... Спочатку він прийшов у дитинство як сільський хлопець, що, оспівавши людей і природу свого краю, ніби вознісся до поетичного Олімпа. Досі ми знали Шевченка: він стояв під рушниками у кожній оселі, мати знала «Кобзар» напам'ять. Потім прийшли як осяяння довколишнього життя «Сонячні кларнети». Були голод, страждання, безнадія, – а вони плинули в душі, осяювали сонцем й співали стежками на городи, «шелестіли липами», «органно симфонили всією Землею» й відкривали таємницю Життя...

Але од Тичини прийшло, як наказ Долі: «Нам треба голосу Тараса!» Його дух витворює «Скорбну матір» – надземний шедевр про українську Долю: «не будь ніколи раю у цім кривавім краю!» Як Шевченкове: «загинеш, згинеш Україно, не стане й знаку на землі». Як апостольський заповіт: «Поховайте та вставайте, кайдани порвіте, і вражою злою кров'ю волю окропіте!»

І я читав як таємничо-провидницькі містерії про героїв Крут (як «били їх чолом», «врізали їм поля: в головах тополя,

а голів нема») та рівно-гомерівський та рівно-шевченківський епос про «Гайдамаків» – «Золотий гомін» («Я дужий народ, я молодий!») та хотів бути і як ті саможертвні крутівці, і як один із того Руху національно-визвольної революції...

І заворожувало не тільки те, про «що» писав Поет, а й особливо – «як»: в Тичини симфоніла мелодія Душі: мова слова і мова мислення, бачення, слухання, переживання, мова музики, живопису, архітектоніки, театрального дійства, мрії й жаги злагоди з собою і з світом, з Душею Природи Землі і Неба, з тим дивовижним процесом всесвітньої гармонії й дисгармонії, в якому здійснюється абсолют: «Я був не я, лиш мрія, сон... Прокинувся я, і я вже ти», світе, «на вік я взяв, що ти не гнів, лиш сонячні кларнети»... Душа Поета осягала Душу Всесвіту! – до того ж – не абстрактного, а українського...

1926 року Тичина пише «Чистила мати картоплю», і зведена голодомором до відчаю, мати кидає синові-комуністу: – Це приніс твій вождь – не Бог він, Ленін, а сатана...»

Тичина став об'єктом терору... І я почав думати: що спонукало Тичину в драмі «Прометей» трактувати «революціонерів – будівників нового світу» як фанатів імперського тероризму, а тепер – ленінізм-сталінізм як чуму, як людино-, культуро-, мово- і націєсбивство?

А потім дати «Я утверждаюсь» (у час битви з двома фашистськими імперіями): «Я есть народ, якого правди сила ніким звойована ще не була... Щоб жить – ні в кого права не питаюсь... Я всі кайдани розірву!») і симфонію «Сковорода»...

Я побачив «сторозтерзаних» Україну й Тичину, а не сусально підмальованих і «плюсклих» і тоді почав писати поему «Сонце-Серце-Слово» та драму «Марія на Голгофі» – про Марію-Павлину, реальну жінку – мою матір і символ України – її долі і місії в історичному часопросторі. Код і гени задуму були в «Марії» Т. Шевченка та в поетичному космосі геніального Павла Тичини... Життя – це міф, і реалізувати задум можна було лише засобами Слова магічної системи української мови наших чародіїв-володарів Душі і Нації. І це закон вічності... Закон українського генія Павла Тичини. Мова тепер – «Ви знаєте, як липа шелестить»... А Україна – це «Золотий гомін»...

Мова П. Тичини – не лише магічний матеріал, а й Деміург Світу, паралельно існуючий з Храмом, створеним Богом.

Кипить ненавистю сторозтерзана Земля. На кожному перехресті плакати «Убий його!». Людина людину коле. Стріляють серце, стріляють душу – нічого їм не жаль... «Убий його!» А Павло Тичина видає збірку «Сталь і ніжність» («Друже мій, поєднать в собі зумій», «Матері забуть не можу»). Кричить до Неба могила спаленого роду. І знову мова великого українсько-європейського гуманіста: «Сталь і ніжність поєднати...»

У тому поклику жебоніння скреслих весняних вод й дитини в колисці... Трагічне «Скорбної матері» – «не будь людському раю у цім кривавім краю!» – і віковий дзвін «Я єсть народ, якого правди сила ніким звойована ще не була» – дзвін народу гордого, мудрого й мужнього, котрий усвідомлює й уроки своєї долі, незнищенності й невідворотності вселюдської місії...

Як можна поєднати таку природу, таку масштабність, таку симфонічну гармонійність мови? «Я на сторожі коло них поставлю Слово!» і «Нам треба голосу Тараса!» Мимоволі напливають слова: «Я ваші очі пам'ятаю, як музику, як спів... Я вам чужий, я знаю. А хтось кричить: Ти рідну стрів! – О ні, то ваші очі, я ридаю. Сестра чи ви? Любив»... В одній інтимній поезії лірика, епіка й драма... У ній – код народної пісні, мова народної душі... У симфонії всеоб'єднуючу мелодію творять всі голоси й підголоски... Тичина втілює в Слові гармонію і дисгармонію Всесвіту і гармонію-дисгармонію (як Долю і Місію) української Душі. Її земних і космічних меж.

Мова Тичини була мовою воскресаючої України. Як питомої частки європейської цивілізації і культури. Вона воскресала світоглядні засади гуманізму...

Наталка Позняк

ПОЧУТИ ТИЧИНУ

У школі я не любила Тичину. Як і українську літературу загалом. І справа тут не лише у вчительці української літератури, яка на уроках обмежувалася переповіданням